

Tali ki Fesili mai te Tusi mō Fakatasiga ko te 'Tou Olaga Kelisiano mo te Galuega Talai

NOVEMA 5-11

**KOLOA MAI TE MUNA A TE ATUA | IOANE
20-21**

**"E a, e Sili Atu Tou Alofa ki a Au i lō Mea
Konei?"**

**manatu mō sukesukega mai te Ioa 21:15, 17 i
te nwtsty**

Fai atu ei a lesu ki a Simona Petelu: A te sau-talaga tenei i te vā o lesu mo Petelu ne fai mai tua malie o te taimi ne fakafiti ei a lesu ne Petelu fakatolu taimi. "Ne seki fiafia a Petelu" i te taimi ne fesili fakatolu atu a lesu ona ko te fia iloa ne ia a lagonaga o Petelu e uiga ki a ia. (Ioa 21:17) A te tala a loane i te loane 21:15-17 e fakaaoga i ei a veape kese'kese e lua i te 'gana Eleni: *a·ga·pa'o*, ne 'fuli ki te **alofa**, mo te *phi-le'o*, ne 'fuli ki te **alofa malosi**. Ne fesili fakalua atu a lesu ki a Petelu: "A koe e alofa mai ki a au?" E lua taimi ne fakatalitonu atu ei ne Petelu i a ia e "alofa malosi" ki a lesu. Fakamuli loa, fesili atu ei a lesu: "A koe e alofa mai ki a au?" Ne toe fakatalitonu atu ne Petelu a tena alofa. I taimi takitasi ne fakatalitonu atu ne Petelu a te 'mautakitaki o tena alofa ki a lesu, ne faka'mafa atu ne lesu me i te alofa tenei ne 'tau o fakamalosi atu ki a Petelu ke **fagai** kae "tausi" a soko o lesu i te feitu faka-te-agaga, i konei e fakasino ki ana **mamoe**, io me ko "tamā mamoe." (Ioa 21:16, 17; 1Pe 5:1-3) Ne talia eiloa ne lesu ke fakatalitonu atu ne Petelu fakatolu taimi a tena alofa ki a ia, kae tuku atu ne ia te tiute ke tausi ana mamoe. I te auala tenei, ne ave kea'tea ei ne lesu a te manatu fakalotolotolu me ko fakamagalo ne ia a Petelu mō te fakafitiga ne tou tagata a ia fakatolu taimi.

e a, e sili atu tou alofa ki a au i lō mea konei?:
A te 'tonuga loa, a te tugapati tenei "e sili atu . . . i lō mea konei" e mafai e uke atu ana uiga.

Nisi tino 'poto e gali ki a latou a te fakauigaga tenei "e a, e sili tou alofa ki au i lō tou alofa ki nisi soko?" io me "e a, e sili tou alofa ki au i lō te alofa mai a soko ki au?" Kae, ko te 'tonuga o te uiga o te pati tenā ko te "e a, e sili tou alofa ki a au i lō mea konei?" ko ika kolā ne 'poa ne latou io me ko so se mea e aofia i te pisinisi faiika. Tela la, a te manatu saukātoa o te fuaiupu tenei e fai penei: 'E a, e sili tou alofa ki au i lō kope faka-te-foitino io me ko mea e causaki koe ki ei? Kāfai e penā loa, fagai aku mamoe.' E fetaui 'lei te fesili tenā ona ko te galuega ne fai ne Petelu i te taimi mua. E tiga eiloa a Petelu se tokotasi o soko muamua o lesu (Ioa 1:35-42), ne seki tautali katoatoa atu a ia i a lesu. I lō te fai penā, ne toe foki a ia o faiika. I nai masina mai tua ifo, ne kalaga atu a lesu ki a Petelu ke tiaki tena pisinisi faiika kae ke vau o fai pelā me se tino e 'faiika ki tino.' (Mat 4:18-20; Luk 5:1-11) Mai tua malie o te mate o lesu, ne toe fai atu a Petelu i a ia ko fano foki o faiika, kae ne tau'tali atu a nisi soko. (Ioa 21:2, 3) Tela la, ko lavea atu i a lesu ne manako ke akoako ne ia Petelu e uiga ki te tāua ke fai se fakaikuga: E mata, ka fakamuamua ne ia i tena olaga a te pisinisi faiika, mo ika kolā e uke i olotou mua, io me ka fakamuamua ne ia te galuega ke fagai ne ia a mamoe io me ko soko o lesu i te feitu faka-te-agaga?—Ioa 21:4-8.

i te tolu taimi: Ne fakafiti ne Petelu a tena Aliki fakatolu taimi; Ne tuku atu ne lesu a te avanoaga ke fakatalitonu mai ana lagonaga i tou tagata e alofa ki a ia fakatolu taimi. Ne fai eiloa ne Petelu penā, kae ne fai atu a lesu ke fakaasi atu ne ia tena alofa mo te alofa malosi mai te fakamuamua ne ia i tena olaga a te taviniga tapu i lō so se isi mea aka. Fakatasigi mo nisi taina fakatuagagina, ne 'tau o fagai, fakamalosi, kae tausi atu a Petelu ki te lafu o soko

fakamaoni a te Keliso. A soko konei ne tino fakaekegina kae ne manakogina eiloa ke fagai latou i te feitu faka-te-agaga.—Luk 22:32.

Keli Malosi Atu ki Taemani Faka-te-Agaga manatu mō sukesukega mai te loa 20:17 i te nwtsty

Sa 'piki mai ki a au: A te veape Eleni ki te pati tenei *ha'pto-mai* e mafai foki o fakauiga penei, “ke patele atu” io me “piki atu; ke ‘lave atu ki luga i ei.” E fai penei a nisi ‘fuliga ki pati a lesu: “Ke se patele mai ki au.” Kae e se fakauiga i konei me ne seki fiafia a lesu ke patele atu a Malia te Makatala ki a ia, me ne seki fakaasi atu foki ne ia tena sē fiafia i te taimi ne lavea foki ne nisi fāfine a ia kae ‘puke atu latou ki ana vae’ mai tua o tena toetuga. (Mat 28:9) E foliga mai me ne mautinoa eiloa ki a Malia te Makatala i a lesu ko pili o fanaka ki te lagi. Ona ko tena manako malosi ke nofo i tafa o tena Aliki, tenā ne ‘piki atu a ia ki a lesu, kae se manako lele ke tiakina tou tagata. Ke fakatalitonu atu ki tou fafine me seki oko atu ki te taimi e fano ei a ia, ne fakatonu atu a lesu ki a Malia ke sē ‘piki atu ki a ia, kae ke fano o fakailoa atu te tala ki ana soko i a ia ko oti ne toetu aka.

manatu mō sukesukega mai te loa 20:28 i te nwtsty

Toku Aliki mo toku Atua!: Ko tena uiga “Te Aliki o oku mo te Atua o [ho the-os’] oku!” E ‘kilo atu a tino suke’suke ki te mea tenei e pelā me se tugāpati e fakaaoga māfai e poi io me ofo se tino telā ne faipati atu ki a lesu, kae ko te ‘tonuga loa e fakasino atu a ia ki te Atua, tena Tamana. Nisi tino e fai mai me i te ‘gana Eleni mua, a pati konā ne fakasino tonu eiloa ki a lesu. Faitalia me fai penā, e manino ‘lei eiloa te fakamatalaga o te tugāpati “toku Aliki mo toku Atua” i te Tusi Tapu telā ko oti ne fakaosofia. E tiga eiloa ne fakaasi mai i te tala me ne ave ne lesu ki ana soko a te fekau tenei, “Au ka fana-ka ki toku Tamana telā ko te otou Tamana, ki

toku Atua telā ko te otou Atua,” e seai se pogai ke tali’tonu me ne mafaufau a Toma i a lesu ko te Atua malosi katoatoa. (Onoono ki te manatu mō sukesukega mai te loa 20:17.) Ne lagona ne Toma a lesu ne ‘talo ki tena “Tamana,” kae taku ne ia “ko te Atua tonu e tokotasi.” (loa 17:1-3) Tela la, kāti a Toma ne taku ne ia a lesu e pelā me ko “toku Atua” ona ko nisi pogai: E kilo atu a ia ki a lesu e pelā me “se atua” kae e se ko te Atua malosi katoatoa. (Onoono ki te loa 1:1.) Io me ne taku ne Toma a lesu e pelā eiloa mo te auala ne taku ne tavini a te Atua a agelu ki avefekau a leova, e ‘tusa mo Tusitusiga Epelu. Kāti ne masani foki a Toma ki tala a tino taki tokotasi, io me ko tino kolā ne tusi ne latou a tala konā i te Tusi Tapu, ki te auala ne tali atu ei a agelu avefekau konā e pelā eiloa me fai-pati ‘tonu atu eiloa a leova te Atua ki a latou. (Fakatusa ki te Ken 16:7-11, 13; 18:1-5, 22-33; 32:24-30; Fam 6:11-15; 13:20-22.) Tela la, kāti ne taku ne Toma a lesu ki “toku Atua” i te auala tenei, ke fakaasi atu ei i a lesu ko te sui io me ko te tukumuna a te Atua tonu.

NOVEMA 12-18

KOLOA MAI TE MUNA A TE ATUA | GALUE-GA 1-3

“Ne ‘Ligi Ifo te Agaga Tapu ki te Fakapoto-potoga Kelisiano”

w86-E 12/1 29 ¶4-5, 7

Meaalofa Kolā e Fakafafia ki te Loto

I te aso muamua i te kamataga o fakatu te fakapopotoga Kelisiano i te tausaga 33 T.A., a ‘te fai mea fakatasiasi, ‘kai, mo te ‘talo fakatasi’ ne fai ne te toko 3,000 o tino kolā ne ‘fuli kae fatoā papatiso. Se a te pogai ‘lei ne fai ei penā? Ko te mea ke fakamalosi aka olotou fakatuanaki mai te ‘tumau latou i te ‘saga tonu atu ki ako-akoga a te kau apositolo.’—Gal 2:41, 42.

Ne au’mai ki lelusalema a tino lutaia mo tino kolā ne ‘fuli ki te lotu lutaia ke ‘nofo fua mō te

taimi o te 'Kaiga o te Paseka. Kae ko latou kolā ne fai pelā me ne Kelisiano ne ma'nako o 'nofo ke tai leva kae ke tauloto kae fakamalosi aka te lotou talitonuga fou. Telā ne iku atu ei ki nisi fakalavelave i mea tau mea'kai mo fale 'nofo mō latou. Nisi o latou e se lava i mea tau tupe kae ko nisi e uke olotou tupe. Tela la, ne tuku fakatasi ne latou katoa a olotou mea kae tufatufa atu ki tino kolā e ma'nako ki se fesoasoani.—Gal 2:43-47.

A te 'togi atu ki tua o kope totino mo te tufatufa atu o mea katoa konā ki tino se mea e se 'tau o fai. E seai se tino e 'tau o 'togi io me tuku fakameaalofa atu ne ia ana tupe; io me se fakaasiga o te mativa. A te manatu i konei e se fakauiga i ei me ne 'togi katoa ki tua ne tino mau'mea olotou kope, ko fai ei ke mativa latou. I lō te fai penā, ona ko te a'lofa atafai mō olotou taina tali'tonu ona ko te tulaga ne oko latou ki ei, ne fakatau atu ne latou olotou mea mo olotou kope kae tufa atu a 'togi o olotou mea i a latou katoa ko te mea ke tausi atu ki te gasolo ki mua o manakoga o te Malo.—Fakatusa ki te 2 Kolinito 8:12-15.

Keli Malosi Atu ki Taemani Faka-te-Agaga

it-2 61 ¶1

Iesu Keliso

"Sui Sili o te ola." E pelā me se fakaasiga o te alofa tauanoa o tena Tamana, ne tuku mai ne Keliso Iesu tena ola 'lei katoatoa ke fai pelā me se taulaga. Ne mafai ne te mea tenei o fai ke 'kau fakatasi a soko filifilia o Keliso mo ia ke pule mai i te lagi kae ne mafai foki o fakataunu i ei a te fakatokaga mō latou kolā e ola mai lalo i te pulega o te Malo i te lalolagi nei. (Mat 6:10; Ioa 3:16; Efe 1:7; Epe 2:5; onoono ki te TOGI-OLA.) Tela la, ne fai a la mo fai te "Sui Sili ["Pelenise," KJ; JB] o te ola" mō tino kātoa. (Gal 3:15) I te 'gana Eleni, e fakauiga eiloa te pati tenei ki se "takitaki Aliki," se pati telā e isi sena sokoga ki te pati telā ne fakaaoga ki a

Mose (Gal 7:27, 35) e pelā me se "pule" i Isala-elu.

cl 265 ¶14

A te Atua e "Toka o Fakamagalo"

¹⁴ A nisi fakamatalaga e uiga ki te toka o leova o fakamagalo e maua i te Gal 3:19: "Tela la, ke sala'mo koutou, kae 'fuli mai, ko te mea ke mafai o 'solo kea'tea otou agasala." A te fuaiupu fakaoti e 'fuli i te 'gana Eleni e fakauiga ke "solo faka'ma io me fakaseai, tamate." E 'tusa mo nisi fakamatalaga a tino sukesuke, e fakasino atu te mea tenei e pelā eiloa mo te 'solo kea'tea o tusitusiga ki lima. E mafai pefea o fai te mea tenei? A te vaitusi telā ne masani o faka-aoga i aso mua ne faite mai i te tuku fakatasiga o te kaponi, tamā fuaga ma'nogi, mo vai. Mai tua malie ifo o te tusitusiga i vaegā vaitusi penā, e mafai o fakaaoga ne se tino se omomi 'siu ke 'solo atu kea'tea a tusitusiga konā. E maua mai i konā se fakamatalaga gali e uiga ki te katoatoa o te alofa fakamagalo o leova. Kafai e fakamagalo ne ia 'tou agasala, e fai pelā me e fakaaoga ne ia se omomi kae 'solo kea'tea ne ia ki ei a agasala.

NOVEMA 19-25

KOLOA MAI TE MUNA A TE ATUA | GALUE-GA 4-5

"Ne Tumau Eiloa te Olotou Faipati Atu e Uiga ki te Muna a te Atua mo te Loto 'Toa"

w08-E 9/1 15, pokisi

Mai Muna e Faipatigina ki Tusitusiga Tapu —Tusitusiga mo Kelisiano i Aso Mua

E mata, a Apositolo ne seki a'koga faka'lei?

I te laveaga ne takitaki mo toeaina i lelusalema "a te loto 'toa o Petelu mo loane i lā pati, kae iloa foki ne latou me i a lāua ne tino e seki a'koga faka'lei kae ne tino fatauvu foki, ne ofo eiloa latou." (Gal 4:13) E mata, a apositolo konei ne tino ne seki a'koga faka'lei? E 'tusa mo

te fakamatalaga tenei, e fai mai *The New Interpreter's Bible*: "A pati konei e se fakauiga i a Petelu mo loane ne seki a'koga aka eiloa kae e se iloa o tusitusi io me fai'tau. Kae, ne lavea faka'lei ne latou a te 'kese 'mao o tulaga o te olaga i te vā o pule ma'luga mo te kau apositolo."

it-1 128 ¶3

Apositolo

Galuega i te Fakapotopotoga Kelisiano. A te 'ligi ifo o te agaga o te Atua ki luga i te kau apositolo i taimi o te Penitikoso ne fakamalosi 'ki ki a latou. A mataupu muamua e lima mai i Galuega a Apositolo ne fakaasi mai i ei a te sē ma'taku mo te loto 'toa o te kau apositolo i te talai atu o te tala 'lei mo te toetuga o lesu fitalia me ne falepuipuigina, 'kini kae fakamatutaku ne tino pule ke tamate latou. I aso konā mai tua o te Penitekoso, ne iku atu a te takitakiga malosi a te kau apositolo mai lalo i te fesoasoani o te agaga tapu ki te gasolo aka ki luga o te aofaki o tino i te fakapotopotoga Kelisiano. (Gal 2:41; 4:4) A te lotou galuega talai ne kamata muamua i lelusalema, oti fakalauefa atu ki Samalia, kae fakamuli loa, ki toe koga 'mao o te lalolagi kātoa.—Gal 5:42; 6:7; 8:5-17, 25; 1:8.

Keli Malosi Atu ki Taemani Faka-te-Agaga

it-1 514 ¶4

Fatu tulimanu

I te Salamo 118:22, e fakaasi mai a te fatu telā ne tiakina ne tufuga fai fale ka fai pelā me ko "te ulu o te tulimanu" (Epe., *ro'sh pin-nah'*). Ne siki mai kae fakasino ne lesu a te valoaga tenei ki a ia eiloa e pelā me ko te "fatu tulimanu tafasili i te aoga" (Eleni, *ke·pha·le' go·ni'as*, te ulu o te tulimanu). (Mat 21:42; Mal 12:10, 11; Luk 20:17) E pelā eiloa mo se fatu telā maluga 'ki o se fale telā e lavea 'mao ne tino, e penā foki a lesu Keliso e pelā me ko te Tupu o te fakapotopotoga Kelisiano o te kau fakaekegina, telā e

fakatusa ki te faletapu faka-te-agaga. Ne fakasino atu foki a Petelu i te Salamo 118:22 ki a Keliso, telā e fakaasi mai me ko "te fatu" ne seki talia ne tāgata kae ne fili ne te Atua ke fai pelā me ko te "fatu tulimanu tafasili i te aoga."—Gal 4:8-12; ke onoono foki ki te 1Pe 2:4-7.

